

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ
YEREVAN STATE UNIVERSITY

ԱՐԱԲԱԳԻՏԱԿԱՆ
ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

JOURNAL
OF
ARABIC STUDIES

№ 10

ISSN 1829-4510

ԵՐԵՎԱՆ
ԵՊՀ ՀՐԱՏԱՐԱՐԱԿՉՈՒԹՅՈՒՆ
YEREVAN YSU PRESS

2018

*Հրատարակվում է ԵՊՀ արևելագիտության
ֆակուլտետի գիտական խորհրդի որոշմամբ*

*Published by the decision of the scientific council of
the Oriental Studies Department, Yerevan State University*

Խմբագրական խորհուրդ

Editorial Board

Դավիթ Հովհաննիսյան – բ.գ.թ.,
պրոֆեսոր (նախագահ)
Մարգարիտա Խաչիկյան
բ.գ.դ., պրոֆեսոր
Ռուբեն Կարապետյան
պ.գ.դ., պրոֆեսոր
Արշակ Փոլադյան
պ.գ.դ., պրոֆեսոր
Գուրամ Չիկովանի
բ.գ.դ., պրոֆեսոր (Վրաստան)
Սամվել Կարաբեկյան
բ.գ.թ., դոցենտ
Մուշեղ Ասատրյան
PhD (Կանադա)
Սոնա Տոնիկյան
բ.գ.թ., դոցենտ
Մարատ Յավրումյան
բ.գ.թ., դոցենտ
Հայկ Քոչարյան
պ.գ.թ., դոցենտ
Արայիկ Հարությունյան
պ.գ.թ.

Prof. David Hovhannisyanyan
(editor in chief)
Prof. Margarita Khachkyan
Prof. Ruben Karapetyan
Prof. Arshak Poladyan
Prof. Guram Chikovani
(Georgia)
Dr. Samvel Karabekyan
Mushegh Asatryan, PhD
(Canada)
Dr. Sona Tonikyan
Dr. Marat Yavrumyan
Dr. Hayk Kocharyan
Dr. Arayik Harutyunyan

© Երևանի պետական համալսարան, 2018

© Yerevan State University, 2018

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

ՊԱՏՄՈՒԹՅՈՒՆ

Վարդան Ղափլանյան

ԹՈՒՐՔԻԱՅՈՒՄ ԲՆԱԿՎՈՂ ԻՍԼԱՄԱԴԱՎԱՆ ԱԲԽԱԶԱԿԱՆ
ՀԱՄԱՅՆՔԻ ՁԵՎԱՎՈՐՈՒՄԸ ԵՎ ԳՈՐԾՈՒՆԵՈՒԹՅՈՒՆԸ 1992
-1993 ԹԹ. ՎՐԱՅ-ԱԲԽԱԶԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԻ ՏԱՐԻՆԵՐԻՆ.....9-22

Գայանե Մկրտումյան

ԵԳԻՊՏՈՍԻ ԵՎԱՃՈՒՄԸ ՕՄԱՐ ԻԲՆ ԱԼ-ԽԱՏՏԱԲ (634-644)
ԽԱԼԻՖԱՅԻ ՕՐՈՔ ՔՐԻՍՏՈՆԵԱԿԱՆ ԵՎ ՍՈՒՍՈՒԼՄԱՆԱԿԱՆ
ՊԱՏՄԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ.....23-32

Արամայիս Գրիգորյան, Վարդան Ղափլանյան

ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ «ՌԱԶՄԱՎԱՐԱԿԱՆ ԽՈՐՈՒԹՅԱՆ» ԴՈԿՏՐԻՆԻ
ԿԻՐԱՌՈՒԹՅՈՒՆԸ ՄԵՐՁԱՎՈՐ ԱՐԵՎԵԼՔՈՒՄ ԵՎ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ
ԿՈՎԿԱՍՈՒՄ ՀԱԿԱՄԱՐՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....33-46

Արշակ Գևորգյան

1950-1960 ԹԹ. ԹՈՒՐՔԻԱՅԻ ԻՇԽՈՂ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐԱԿԱՆ
ԿՈՒՍԱԿՅՈՒԹՅԱՆ ԵՎ ԲԵՔԹԱՇԻ ՍՈՒՖԻԱԿԱՆ
ՄԻԱԲԱՆՈՒԹՅԱՆ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՋ.....47-60

Աբու Ջափղ Ալի Մուսա

«ՊԱՂԵՍԻՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԱԶՍԱԳՐԱԿԱՆ ՇԱՐԺՄԱՆ»
(«ՖԱԹՀ») ՍՏԵՂԾՈՒՄՆ ՈՒ ԶԱՐԳԱՅՈՒՄԸ.....61-75

Լուսինե Մկրտչյան

ԻՍՐԱՅԵԼԻ «ՎԵՐԱԴԱՐՁԻ ՄԱՍԻՆ» ՕՐԵՆՔԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԱՍՊԵԿՏՆԵՐԸ.....76-85

Գազիկ Համբարյան

ԿԱՏԱՐՅԱՆ ՃԳՆԱԺԱՄԸ ԵՎ ԱՄՆ-Ի

ՄԵՐՁԱՎՈՐԱՐԵՎԵԼՅԱՆ ՇԱՀԵՐԸ..... 86-95

Դավիթ Հովհաննիսյան, Արու Զաիր Այի Մուսա

ԻՍՐԱՅԵԼԱԲՆԱԿ ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԻ ԱՐԱԲ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴՆԵՐԻ ԴԻՐՔՈՐՈՇՈՒՄԸ ՊԱՂԵՍՏԻՆՅԱՆ

ՊԱՌԱԿՏՄԱՆ ԵՎ ԴԻՍ ՊԱՏՃԱՌՆԵՐԻ ՎԵՐԱԲԵՐՅԱԼ..... 96-113

Վահե Աղասարյան

ԹՈՒՐԲԻԱՅԻ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՍԻՐԻԱՅՈՒՄ

ԵՎ ՔՐԴԱԿԱՆ ԳՈՐԾՈՆԸ..... 114-120

ԻՍԼԱՄԱԳԻՏՈՒԹՅՈՒՆ

Աննա Գևորգյան

ՄԵԿ ՇԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԱՐԲԵՐ ՇԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ.

ԱԼԻ ԽԱՄԵՆԵԻԻ ԵՎ ՀԱՄԱՆ ՌՈՒՀԱՆԻԻ ՈՐՈՇ

ՏԱՐԱՋԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ..... 121-134

Շուշան Կյուրեղյան

ՆՈՐԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՆՈՐԱՐԱՐՆԵՐՆ ԸՍՏ ԻԲՆ ԱԼ-ՋԱՌԻԶԻ

«ԹԱԼԲԻՍ ԻԲԼԻՍ» ԱՇԽԱՏՈՒԹՅԱՆ..... 135-162

Տաթևիկ Մկրտչյան

ՆԱԿՆՆԱԼ-ԲԱԼՆԱԳ-Ի ՈՒՂԵՐՁ-ՆԱՄԱԿՆԵՐԻ ԿԱՌՈՒՑՎԱԾՔԱՅԻՆ ԵՎ

ԲՈՎԱՆԴԱԿԱՅԻՆ ԱՌԱՋՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՇՈՒՐՁ..... 163-176

Լևոն Պետրոսյան

ԵՐԵՎԱՆ ՔԱՂԱՔԻ ՄՁԿԻԹՆԵՐԸ

(ՊԱՏՄԱԿԱՆ ԱԿՆԱՐԿ)..... 177-200

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Դավիթ Հովհաննիսյան

«ԱՐԱԲԸ» ՈՐՊԵՍ ԻՆՖՈՐՄԱՅԻՈՆ ՀՈՍՔԵՐԻ

ԱՂԱՊՏԱՑՄԱՆ ԳՈՐԾԻՔ..... 201-213

Լուսինե Տեր-Հովհաննիսյան

ԲԱՆՏԱՅԻՆ ԵՐԿԻ ԺԱՆՐՆ ՄԵՐՉԱՎՈՐԱՐԵՎԵԼՅԱՆ

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԵՋ. «ՀԱԲՄԻԵ».....214-222

Ամայյա Գրիգորյան

ԵՐԳ ԵՐԳՈՑԻ ԵԲՐԱՅԱԿԱՆ ԲՆԱԳԻՐԸ ԵՎ ՀԱՅԵՐԵՆ

ԹԱՐԳՄԱՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....223-234

ԼԵԶՎԱԲԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

Հասմիկ Երիցյան

ԱՐԱԲԵՐԵՆԻ ՃԳՆԱԺԱՍԸ

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ՄԻԱՑՅԱԼ ԷՄԻՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒՄ.....235-255

Զարուհի Խաչատրյան

ԱՐԱԲԱԿԱՆ ԾԱԳՄԱՆ ՈՐՈՇ ՁԻԱՆՈՒՆՆԵՐ ԸՍՏ

ՊԱՐՄԿԵՐԵՆ «DO FARASNĀME. MANSUR O MANZUM»

ՁԻԱՄԱՏՅԱՆԻ.....256-270

Մերվաթ Գոմասա Արդուլլահ Օսման

ՀԱՅԵՐԵՆՈՒՄ ԵՎ ԱՐԱԲԵՐԵՆՈՒՄ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ

ՀՈՒՆԱԿԱՆ ՓՈԽԱՌՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ.....271-283

CONTENT

HISTORY

Vardan Ghaplanyan

THE FORMATION AND ACTIVITY OF THE MUSLIM ABKHAZIAN
COMMUNITY OF TURKEY DURING 1992-1993 GEORGIAN-
ABKHAZIAN WAR.....9-22

G.ayane Mkrtumyan

THE CONQUEST OF EGYPT DURING THE REIGN OF KHALIFA
OMAR IBN AL-KHATTAB IN CHRISTIAN AND MUSLIM
HISTORIOGRAPHY (634-644).....23-32

Aramayis Grigoryan, Vardan Ghaplanyan

THE IMPLEMENTATION OF TURKEY'S "STRATEGIC DEPTH"
DOCTRINE IN THE CONTEXT OF CONFLICT RESOLUTION
IN THE MIDDLE EAST AND SOUTH CAUCASUS.....33-46

Arshak Gevorgyan

REFLECTIONS AROUND THE INTERRELATIONS BETWEEN
THE TURKEY'S RULING (1950-1960) DEMOCRATIC PARTY
AND THE BEKTASHI SUFI ORDER.....47-60

Abu Zayd Ali Musa

THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF "PALESTINIAN
NATIONAL LIBERAL MOVEMENT" (FATAH).....61-75

Lusine Mkrtchyan

LEGAL ASPECTS OF THE LAW OF RETURN.....76-85

Gagik Hambaryan

QATAR CRISIS AND MIDDLE EAST
INTERESTS OF THE USA.....86-95

Davit Hovhannisyan, Abu Zayd Ali Musa

ISRAELI PALESTINIAN ARAB POLITICAL LEADERS'
POSITION ON PALESTINIAN SPLIT AND IT'S REASONS.....96-113

Vahe Aghasaryan

THE POLITICS OF TURKEY IN SYRIA AND
THE KURDISH FACTOR.....114-120

ISLAMIC STUDIES

Anna Gevorgyan

ONE REVOLUTION, DIFFERENT REVOLUTIONARIES: SOME
TENSIONS BETWEEN THE PRESIDENT
ROUHANI AND AYATOLLAH KHAMENEI.....121-134

Shoushan Kyureghyan

THE INNOVATION AND THE INNOVATORS ACCORDING
TO 'IBN AL-JAWZĪ'S "TALBĪS IBLĪS".....135-162

Tatevik Mkrtchyan

DISCUSSION OF SOME STRUCTURAL AND CONTEXTUAL
PECULIARITIES OF 'ALI IBN ABĪ TĀLIB'S LETTERS
IN NAHĠ AL-BALĀĠA.....163-176

Levon Petrosyan

THE MOSQUES OF YEREVAN (HISTORICAL APPROACH).....177-200

LITIRATURE

Davit Hovhannisyan

"ADAB" AS THE ADAPTATION INSTRUMENT FOR
THE INFORMATION FLOW.....201-213

Lusine Ter-Hovhannisyan

THE "HABSIYAT" GENRE IN
PERSIAN LITERATURE.....214-222

Amalya Grigoryan

THE HEBREW TEXT AND THE ARMENIAN

TRANSLATIONS OF THE SONG OF SONGS223-234

LINGUISTICS

Hasmik Yeritsyan

CRISIS OF ARABIC LANGUAGE IN

THE UNITED ARAB EMIRATES235-255

Zaruhi Khachatryan

SOME ARABIC ORIGIN HORSE APPELLATIONS

ACCORDING TO PERSIAN LANGUAGE HORSE BOOK

«DO FARASNĀME. MANSUR O MANZUM»256-270

Mervat Gomaa Abdullah Osman

THE GREEK LOANWORDS MUTUAL IN

ARABIC AND ARMENIAN271-283

ՄԵԿ ՀԵՂԱՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆ, ՏԱՐԲԵՐ ՀԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆՆԵՐ.
ԱԼԻ ԽԱՄԵՆԵԻԻ ԵՎ ՀԱՄԱՆ ՌՈՒՀԱՆԻ ՈՐՈՇ
ՏԱՐԱԶԱՅՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Աննա Գևորգյան
anna.gevorgyan@ysu.am

*Բանալի բառեր՝ Խոմեյնի, հեղափոխություն, Իրան, հեղափոխականներ,
Խամենեյի, Ռուհանի, արտաքին քաղաքականություն, կանայք*

Իրանի Իսլամական հեղափոխության առաջնորդ, Իրանի Իսլամական Հանրապետության (այսուհետ՝ ԻԻՀ) Հոգևոր առաջնորդ այաթոլլահ Ռուհոլլահ Խոմեյնիի գաղափարախոսությունը Իսլամական հեղափոխության ու դրա արդյունքում ծնված հանրապետության հիմնաքարն է ու խարսխված է տասներկուիմամական շիայական իսլամի աշխարհայացքային առանձնահատկությունների ու այդ առանձնահատկություններով պայմանավորված քաղաքական մշակույթի վրա¹:

Իրանի ժամանակակից քաղաքականության բոլոր ճարտարապետների՝ և՛ հոգևոր առաջնորդի, և՛ օրենսդիր, և՛ դատական ու գործադիր մարմինների ղեկավարների մոտեցումները, տեսակետներն ու կարծիքները երկրի ներքին ու արտաքին քաղաքականության այս կամ այն խնդրի վերաբերյալ էլ, իրենց հերթին, խարխսված են իսլամական հեղափոխության առաջնորդ այաթոլլահ Խոմեյնիի գաղափարների ու տեսակետների վրա: Այս հանգամանքը, սակայն, չի բացառում քաղաքական այդ ինստիտուտների միջև մոտեցումների, հակասությունների, տարակարծությունների առկայությունը. Խոմեյնիի տեսակետներն ու գաղափարները, երբեմն, տարբեր մեկնաբանությունների են ենթարկվում: Այդ

¹ Hamid Dabashi, “Theology of discontent: The Ideological foundations of the Islamic Revolution in Iran”, New York University Press, 1993, p. 7

տարակարծությունները վերաբերում են գաղափարական, քաղաքական ու հասարակական ոլորտներին:

Այաթոլլահ Խոմեյնիի մոտեցումների մեկնաբանությունների վերաբերյալ թեև հակասություններ կային նաև պահպանողական գործիչների միջև ², բայց այդ հակասությունները հասկապես ակնառու են դառնում, երբ դիտարկում ենք Իրանի գործող Հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեյի ու բարեփոխական գործիչների տեսակետները, թեև պահպանողական գործիչների տեսակետներն էլ երբեմն հակասում են Ալի Խամենեյի արտահայտած մոտեցումներին³:

² Պահպանողական գործիչ նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադն, օրինակ, լուրջ հակասություններ ուներ Հոգևոր Առաջնորդի հետ՝ կապված շիայական տասներկուերորդ իմամ Մահդիի հայտնության վերաբերյալ Խոմեյնիի մոտեցումների մեկնաբանման հետ: Մահմուդ Ահմադինեժադի դիտանկյունից այաթոլլահ Խոմեյնին հստակ ընդգծել ու կանխորոշել է, որ Մահդիի գալուստը վերաբերում է մոտ ապագային և որ Իրանի ժամանակակից ղեկավարությունը ամեն պահի պետք է պատրաստ լինի այդ վերադարձին: Այս համոզման արդյունքում է, որ Ահմադինեժադի՝ Թեհրանի քաղաքապետ եկած ժամանակաշրջանում ապագա նախագահի հրամանով կառուցվում է Իրանի Ռեյ քաղաքից երկրի մայրաքաղաք տանող մի մայրուղի, որով ենթադրաբար պետք է անցնի իմամ Մահդին: Իսկ նախագահ եղած ժամանակ Ահմադինեժադը կառավարության նիստերին հավելյալ աթոռ էր պահում՝ «ժամանակի իմամի»՝ Մահդիի համար: Այս մոտեցումները չէին համընկնում ԻԻՀ գործող Հոգևոր առաջնորդ ալի Խամենեյի՝ այաթոլլահ Խոմեյնիի համապատասխան գաղափարների մեկնաբանությունների հետ: Հոգևոր առաջնորդի դիտանկյունից այաթոլլահ Խոմեյնիի՝ Մահդիի վերադարձի մասին մոտեցումները վերաբերում են հեռու ապագային ու թեև նրա վերադարձին պետք է սպասել, բայց մինչ այդ դեռ բազում անելիքներ ունի ԻԻՀ-ն ու նրա ղեկավարությունը՝ որպես Իսլամական հեղափոխության առաջնորդի հետևորդներ ու Իսլամական հեղափոխությունը արտահանելու ժամանակակից պատասխանատուներ: Այս մոտեցման դրդապատճառներից մեկը այն փաստն է, որ Մահդիի՝ մոտ, տեսանելի ապագայում վերադարձի հավանականության կամ այդ հավանականության շրջանառության դեպքում զգալի թուլանում է Հոգևոր առաջնորդի և առահասարակ, ԻԻՀ հոգևոր դասի դերն ու նշանակությունը, քանի որ նրանք ու հատկապես Հոգևոր առաջնորդը կոչված են փոխարինելու թաքուցման մեջ գտնվող իմամին:

³ Պահպանողական գործիչ նախագահ Մահմուդ Ահմադինեժադն, օրինակ, լուրջ հակասություններ ուներ Հոգևոր Առաջնորդի հետ՝ կապված շիայական

Հոդվածում կվերլուծենք 2013 թվականին ԻԻՀ նախագահի պաշտոնում ընտրված Բարեփոխական Հասան Ռուհանիի և ԻԻՀ Հոգևոր առաջնորդի տեսակետներում եղած որոշ, ոչ երկրորդկան տարակարծություններ⁴: Տարակարծությունները վերաբերում են հատկապես Խոմեյնիի գաղափարների վրա հիմնված երկրի արտաքին քաղաքականության առաջնահերթություններին, այդ քաղաքականության գաղափարական հենքին, հասարակության արդիականացմանն ու նրա հանդեպ պետական վերահսկողության թուլացմանը:

«Ոչ արևելք, ոչ Արևուտք» սկզբունքը ԻԻՀ քաղաքականության մեջ. Իրանի արտաքին քաղաքականության

տասներկուերորդ իմամ Մահդիի հայտնության վերաբերյալ Խոմեյնիի մոտեցումների մեկնաբանման հետ: Մահմուդ Ահմադինեժադի դիտանկյունից այսօրվա Խոմեյնիի հստակ ընդգծել ու կանխորոշել է, որ Մահդիի գալուստը վերաբերում է մոտ ապագային և որ Իրանի ժամանակակից ղեկավարությունը ամեն պահի պետք է պատրաստ լինի այդ վերադարձին: Այս համոզման արդյունքում է, որ Ահմադինեժադի՝ Թեհրանի քաղաքապետ եկած ժամանակաշրջանում ապագա նախագահի հրամանով կառուցվում է Իրանի Ռեյ քաղաքից երկրի մայրաքաղաք տանող մի մայրուղի, որով ենթադրաբար պետք է անցնի իմամ Մահդին: Իսկ նախագահ եղած ժամանակ Ահմադինեժադը կառավարության նիստերին հավելյալ աթոռ էր պահում՝ «ժամանակի իմամի» Մահդիի համար: Այս մոտեցումները չէին համընկնում ԻԻՀ գործող Հոգևոր առաջնորդ ալի Խամենեյի՝ այսօրվա Խոմեյնիի համապատասխան գաղափարների մեկնաբանությունների հետ: Հոգևոր առաջնորդի դիտանկյունից այսօրվա Խոմեյնիի՝ Մահդիի վերադարձի մասին մոտեցումները վերաբերում են հեռու ապագային ու թեև նրա վերադարձին պետք է սպասել, բայց մինչ այդ դեռ բազում անելիքներ ունի ԻԻՀ-ն ու նրա ղեկավարությունը՝ որպես Իսլամական հեղափոխության առաջնորդի հետևորդներ ու Իսլամական հեղափոխությունը արտահանելու ժամանակակից պատասխանատուներ: Այս մոտեցման դրդապատճառներից մեկը այն փաստն է, որ Մահդիի՝ մոտ, տեսանելի ապագայում վերադարձի հավանականության կամ այդ հավանականության շրջանառության դեպքում զգալի թուլանում է Հոգևոր առաջնորդի և առահասարակ, ԻԻՀ հոգևոր դասի դերն ու նշանակությունը, քանի որ նրանք ու հատկապես Հոգևոր առաջնորդը կոչված են փոխարինելու թաքուցման մեջ գտնվող իմամին:

⁴چرا روحانی باردیگر رئیس جمهور ایران خواهد شد؟”

<http://www.al-monitor.com/pulse/fa/originals/2016/10/five-reasons-five-more-years-rouhani-reelection-may-2017.html#ixzz4OPoRQaz2> (19.12.2016)

վրա ազդող⁵ Խոմեյնիական գաղափարախոսության առանցքային դրույթներից մեկը «Ոչ արևելք, ոչ արևմուտք. Իսլամ» գաղափարն է⁶: Այս գաղափարի ծնունդը կապված է այաթոլլահ Խոմեյնիի ժամանակաշրջանի երկրներ աշխարհի պայմաններում միջազգային հարաբերություններում նոր, երրորդ ուղղության ընտրությամբ: Խոմեյնին համոզված էր, որ իսլամն իր մեջ ներառում է անհատի ու հասարակության, պետության զարգացման համար անհրաժեշտ ամեն գործոն ու դրույթ: Եվ առաջարկում էր երկրներ աշխարհի պայմաններում ստեղծել երրորդ՝ իսլամական բևեռը:

Թեև ժամանակակից աշխարհն այլևս երկրներ չէ քաղաքական իմաստով, ԻԻՀ-ի ներկայիս Հոգևոր առաջնորդը, սակայն, շարունակում է կարևորել «իսլամականի»՝ որպես երրորդ այլընտրանքային բևեռի մասին տեսությունը: Այդ տեսության հիմքում ընկած է այաթոլլահ Խոմեյնիի այն մոտեցումը, որ իսլամը արևմտյան քաղաքակրթական գործիքների ու ինստիտուտների կարիք չունի, քանի որ ինքնին ներառական ու համապարփակ համակարգ է⁷: Խոմեյնիի գաղափարներով ու հեղափոխության առաջին տարիների քաղաքականությամբ է պայմանավորված նաև այն հանգամանքը, որ Ալի Խամենեին շարունակում է առանձնակի կարևորություն տալ ԻԻՀ-ի և ԱՄՆ-ի միջև որևէ տեսակի հարաբերությունների անհնարինության մասին դրույթին⁸:

⁵ Kenneth Katzman, “Iran’s Foreign and Defense Policies”, Congressional Research Service (October 21, 2016), p. 1, available at <https://fas.org/sgp/crs/mideast/R44017.pdf>, (12.12.2016)

⁶ “Khomeini: “We Shall Confront the World with Our Ideology” <http://www.merip.org/mer/mer88/khomeini-we-shall-confront-world-our-ideology>, (14.12.2016)

⁷ Oliver Leaman, “Continuity in Islamic Political Philosophy: The Role of Myth”, Bulletin (British Society for Middle Eastern Studies), Vol. 14, No. 2 (1987), pp. 147-155, p. 152

⁸ “تقابل خامنه ای و روحانی روی روابط با امریکا” <http://www.darivoa.com/a/differences-of-rohani-and-khamanie-on-iran-us-relations/3058998.html> (21.12.2016)

ԻԻՀ նախագահ Ռուհանին, սակայն, իր նախագահության առաջին շրջանն օգտագործել է միջազգային ասպարեզում Իրանի Իսլամական Հանրապետության «իմիջի» փոփոխման, արևմուտքի հետ հարաբերությունները կարգավորելու ու եղած տարաձայնությունները հարթելուն միտված գործողությունների համար: Արևմուտքը չմերժելու, արևմտյան քաղաքակրթական գործիքները կիրառելու ու հնարավորինս «ընդհանուր բառարան ունենալու» նպատակի համատեքստում կարելի է դիտարկել այն հանգամանքը, որ Ռուհանիի ձևավորած կառավարությունում մեծ թիվ են կազմում արևմտյան և հատկապես ամերիկյան բուհեր ավարտած գործիչները: Արևմտյան մամուլն անգամ հեզնանքով նշում է, որ Ռուհանիի կառավարության մեջ ավելի շատ ամերիկյան բուհերից թեկնածուական աստիճաններ (PhD) ստացած գործիչներ կան, քան ԱՄՆ նախագահ Բարաք Օբամայի կառավարությունում⁹: Սա այն դեպքում, երբ այաթոլլահ Խոմեյնին արևմտյան բուհերի օրինակով ստեղծված իրանական բուհերի մասին ասել է. «Հեղափոխությունը պետք է մտնի Իրանի բոլոր համալսարաններ այնպես, որ այն պրոֆեսորները, որ կապեր ունեն Արևելքի կամ Արևմուտքի հետ, հեռացվեն, որպեսզի համալսարանները առողջ միջավայր ապահովեն Իսլամական կրթության համար»¹⁰:

Խոմեյնիի ժամանակաշրջանի երկրներ աշխարհի երկրորդ բնեռ Խորհրդային Միության փլուզումից հետո ԻԻՀ-ի և՛ Հոգևոր առաջնորդի, և՛ ԻԻՀ-ի նախագահների մոտեցումները տարածաշրջանի նորանկախ պետությունների, և մասնավորապես Ռուսաստանի հանդեպ համընկնում են: Իրանի ու Ռուսաստանի

⁹ Rodger Shanahan, “Iranian foreign policy under Rouhani”, <https://www.lowyinstitute.org/publications/iranian-foreign-policy-under-rouhani>, (17.12.2016)

¹⁰ Khomeini: "We Shall Confront the World with Our Ideology", MERIP Reports, No. 88, Iran's Revolution: The First Year (Jun., 1980), pp. 22-25

ժամանակակից հարաբերությունները, ինչպես իրավամբ նշում է քաղաքագետ Մոհսեն Միլանին, կարելի է բնորոշել որպես «անհարմարավետ դաշնակցություն ¹¹ »՝ հաշվի առնելով այդ հարաբերությունների զգուշավորությունը: Ի հեճուկս այն հանգամանքի, որ գոյություն ունի պատմական անվստահություն Իրանի ու Ռուսաստանի միջև, այդ երկրների միջև համագործակցությունը, սակայն, լուրջ հակասությունների առիթ չի դառնում Իրանի ներքաղաքական կյանքում, քանի որ երկրներն ունեն ընդհանուր հակառակորդներ՝ ի դեմս արևմտյան պետությունների, ու ընդհանուր շահեր տարածաշրջանում ու հատկապես տարածաշրջանի «թեժ կետերում»¹²:

«Իսլամական հեղափոխության արտահանման» գաղափարը
ԻհՂ՝ քաղաքականության մեջ. Իրանի արտաքին քաղաքականության վրա ազդող Խոմեյնիի գաղափարախոսության մյուս դրույթը «իսլամական հեղափոխության արտահանման» մասին դրույթն է: Այս դրույթի հիմքում դրված է այն մոտեցումը, որ աշխարհը քառսային իրավիճակից դուրս գալու համար ունի մեկ ելք. իսլամական հեղափոխությունների միջոցով դարձի գալ ու ճշմարիտ ուղու վրա կանգնել: Այս մոտեցումն առաջ քաշելով՝ այաթոլլահ Խոմեյնին շիայական կրոնա-դիցաբանական մի կարևոր միֆոլոգեմի տրանսֆորմացիա էր արել: Դարեր շարունակ շիայական իսլամում աշխարհի՝ քառսից դուրս հանելու ու տասներկուիմամական շիիզմի տասներկուերորդ իմամ Մահդիի՝ թաքուցումից դուրս գալու մասին գոյություն ուներ այն պատկերացումը, որ դա տեղի է ունենալու այն ժամանակ, երբ

¹¹Mohsen Milani, “Iran and Russia's Uncomfortable Alliance”, <https://www.foreignaffairs.com/articles/iran/2016-08-31/iran-and-russias-uncomfortable-alliance>, (18.12.2016)

¹²Նկատի են առնվում հատկապես տարածաշրջանի հակամարտությունները Սիրիայում, Իրաքում, Անդրկովկասում

երկրային միջոցներն այլևս սպառած լինեն իրենց ու երկրի փրկության համար միակ ելքը լինի իմամ Մահդիի վերերկրային, գերբնական ուժն ու իմաստությունը: Այաթոլլահ Խոմեյնին, սակայն, իմամ Մահդիի գալուստը պայմանավորեց իսլամական հեղափոխության արտահանման հետ: Այսպիսով, այաթոլլահ Խոմեյնին տասներկուիմամական շիաների համար կրոնա-դիցաբանական պատկերացումների տեսանկյունից էական նշանակություն ունեցող իրադարձության՝ իմամ Մահդիի վերադարձի համար պատասխանատու կարգեց Իրանի ղեկավարությանն ու Իրանը դարձրեց աշխարհի փրկության համար առանցքային դերակատար ու հովանավոր: Այաթոլլահ Խոմեյնիի համար Իրանի Իսլամական հեղափոխությունը համաշխարհային իսլամական հեղափոխության սկիզբն է¹³:

Իրանի ներկայիս Հոգևոր առաջնորդ այաթոլլահ Խամենեին այս դրույթը շարունակում է մեկնաբանել ուղիղ իմաստով, թեև Իսլամական հեղափոխությունից հետո առաջին իսկ տարիներին պարզ դարձավ, որ Իսլամական հեղափոխությունն արտահանելու գաղափարը միայն բարդացում ու ավելի կնճռոտ է դարձնում Իրանի և Պարսից Ծոցի պետությունների, Իրանի և գերտերությունների, Իրանի ու իսլամական այլ երկրների հարաբերությունները: Այաթոլլահ Խամենիի համար, սակայն, այս մոտեցումը դեռևս արդիական ու առանցքային է: Իրանի Հոգևոր առաջնորդը ոչ միայն շարունակում է պնդել, որ Իսլամական հեղափոխությունն ի վերջո դուրս է գալու Իրանի սահմաններից, այլև իսլամական երկրներում տեղի ունեցող քաղաքական զարգացումները մեկնաբանում է այդ հեղափոխության համատեքստում: Մասնավորապես, «Արաբական գարունը» այաթոլլահ Խամենեին մեկնաբանում է որպես ճնշվածների

¹³ R. Khomeini, speech, *Ettela' at*, 13 Apr. 1988; *Iran Times*, 27 Mar. 1982, cited: Ervand Abrahamyan, “Khomeinism”, University of California Press, 1993, p. 14

պայքար բռնակալների դեմ՝ հանուն իսլամական հեղափոխության: Ալի Խամենեիի համար Իրանի Իսլամական հեղափոխության արձագանքն է, որ հնչում է արաբական երկրներում¹⁴: Արաբական աշխարհում ընթացող շարժումների նկատմամբ Իրանի Հոգևոր առաջնորդը շտապեց հստակեցնել պետության դիրքորոշումը՝ շարժումը վերանվանելով «իսլամական զարթոնք»¹⁵ ու ընդգծելով Իրանի Իսլամական հեղափոխության դերը այդ «զարթոնքի» համատեքստում:

Հեղափոխությունն ու հեղափոխականությունը որպես իսլամական հանրապետության առաջնային գաղափար պահպանելու ու այդ գաղափարը շրջանառելու մասին է խոսում նաև այն հանգամանքը, որ իր ելույթներից մեկում Ալի Խամենեին պնդում է. «Ես դիվանագետ չեմ, ես հեղափոխական եմ. ես խոսում եմ բաց ու անկեղծ, դիվանագետները մի բան ասում, մեկ այլ բան են անում»¹⁶: «Ես հեղափոխական եմ» արտահայտությունը

¹⁴ Ավելի մանրամասն տես՝ Աննա Գևորգյան, «Իրանական արձագանքը արաբական զարնանը», ԵՊՀ ՔՄՀԿ “Վերլուծական տեղեկագիր համար 6”, <https://cccsysu.com/wp-content/uploads/2016/05/3-Anna.pdf> (14.12.2016)

¹⁵ Իրանի իշխող վերնախավին մտահոգում էր այն փաստը, որ կանաչների շարժման (2009 թվականի ԻԻՀ նախագահական ընտրություններից հետո ծագած շարժում, որի մասնակիցները պահանջում էին չեղյալ հայտարարել ընտրությունների արդյունքներն ու Մահմոդ Ահմադինեժադին չհամարել ընտրված նախագահ: Շարժումը ստացել է «կանաչ» անվանումը, քանի որ կանաչը դարձել էր շարժման խորհրդանիշը՝ հղում անելով նույն ընտրություններին մասնակցած Միքհուսեյն Մուսավիի քաղաքական պայքարի խորհրդանիշ գույնին) ղեկավարները կարող են զուգահեռներ գտնել աստիճանաբար իր աշխարհագրությունը տարածող «արաբական գարուն» շարժման և Իրանի «2009 թ. -ի խռովությունների» միջև: Այդ էր պատճառը, որ արմատական հոգևորականները երկրի բոլոր ամբիոններն սկսեցին օգտագործել հայտարարելու, որ «իսլամական զարթոնքն» Իրանում այլևս պատկանում է անցյալին և այն իրականություն է դարձել միայպետ Մոհամմադ Ռեզա շահի դեմ տեղի ունեցած համաժողովրդական ընդվզումների ու այաթոլլահ Խոմեյնիի գլխավորած շարժման հետևանքով իսլամական հեղափոխության հաղթանակի շնորհիվ:

¹⁶ “من انقلابی ام” <http://farsi.khamenei.ir/audio-content?id=22020>, (17.12.2016)

անցած երեք տարիների ընթացքում Իրանի Հոգևոր Առաջնորդը դարձրել է կարգախոսային՝ մի քանի նշանաբանների ու մի շարք, ժողովրդականություն վայելող պաստառների համար¹⁷: Ավելին, «Ես հեղափոխական եմ» վերտառությամբ գիրք է տպագրվել, որն ըստ գրքի հրատարակչի՝ «Ալի Խամենեյի»՝ 1378-1388թթ. հնչեցրած հեղափոխական ճառերի հավաքածու է»¹⁸ : Ալի Խամենեյի համար «հեղափոխություն» տերմինն ու հեղափոխության գաղափարը հանգուցային հասկացություններ են երկրի և՛ ներքին, և՛ արտաքին քաղաքականության համար: Տարածաշրջանում նա կարևորում է «հեղափոխական ոգու» առկայությունը, պնդում է «հեղափոխական արտաքին քաղաքականության ընդլայնման» անհրաժեշտությունը, խրախուսում «հեղափոխական արվեստի տարածումը»¹⁹, ու ընդգծում, որ «Բանիմացների խորհուրդը²⁰ պետք է մնա հեղափոխական, հեղափոխական միտք ու հեղափոխական գործ ունենա»²¹:

Մինչդեռ, Իրանի նախագահ Հասան Ռուհանիի համար Իսլամական հեղափոխությունն արտահանելու գաղափարը այլևս ժամանակավրեպ է, հեղափոխության ու հեղափոխական լինելու իմաստն էլ վերափոխված ու վերաիմաստավորված են: Իրան-իրաքյան պատերազմի մասնակիցների հարազատների հետ

¹⁷ «گالری | امام خامنه ای : من انقلابی ام»

<http://ehayat.com/%DA%AF%D8%A7%D9%84%D8%B1%DB%8C-%D8%A7%D9%85%D8%A7%D9%85-%D8%AE%D8%A7%D9%85%D9%86%D9%87-%D8%A7%DB%8C-%D9%85%D9%86-%D8%A7%D9%86%D9%82%D9%84%D8%A7%D8%A8%DB%8C-%D8%A7%D9%85/>, (16.12.2016)

¹⁸ «انتشارات ساقی «کتاب من انقلابی ام» را منتشر می کند»

<http://shabestan.ir/detail/News/534740> (15.12.2016)

¹⁹ <http://farsi.khamenei.ir/newspart-index-old?tid=2580#8776>, (17.12.2016)

²⁰ «مجلس خبرگان رهبری» 88 «մոջթահեղներից»՝ իսլամական աստվածաբաններից բաղկացած ընտրովի խորհրդակցական մարմին է, որ պատասխանատու է ԻԻՀ՝

Հոգևոր առաջնորդի ընտրության և նրա գործունեության վերահսկողության համար

²¹ «لیک عمومی ملت ایران به فراخوان نظام اسلامی»

<http://farsi.khamenei.ir/package?id=31893>, (20.12.2016)

հանդիպման շրջանակներում արտասանած ճառում ԻԻՀ նախագահն անդրադառնում է հեղափոխական լինելու իմաստին ու ասում. «Հեղափոխությունը արժեքների համար էր, բարիք ստեղծելու համար էր, հակառակ դեպքում ասենք թե ասեմ՝ «ես հեղափոխական եմ, և ի՞նչ: Շատ լավ, հեղափոխական ես, բայց ի՞նչ է նշանակում հեղափոխական»²²:

Նախագահ Ռուհանիի դիտանկյունից հեղափոխականությունը պետք է դրսևորվի երկրի տնտեսական ու քաղաքական կյանքի տարբեր ոլորտներում ու նպաստի այդ ոլորտների բարգավաճմանը: Իր ելույթներից մեկում Հասան Ռուհանին նշում է. «Շահիդ Մորթեզա Մոթահարին ²³ ճշմարտացիորեն նշում է, որ մենք իսլամական հեղափոխություն ունենք, ոչ թե հեղափոխական իսլամ: Մենք պետք է ձեռնամուխ լինենք հեղափոխության, որ կդրսևորվի քաղաքական, տնտեսական ու հասարակական ոլորտներում ու ուղղված կլինի իսլամին ու իսլամական արժեքներին»²⁴:

Հասան Ռուհանին հեղափոխության մասին խոսելիս անդրադառնում է հեղափոխության ժամանակակից համատեքստին ու այդ համատեքստով պայմանավորված առանձնահատկություններին: Նրա ընկալմամբ՝ երկրի ներքին քաղաքական կյանքին ակտիվ մասնակցությունն ու երկրի տնտեսության զարգացման խթանումը այլ բան չէ, քան հեղափոխական մոտեցում պետության հանդեպ: 2016 թվականի փետրվարին՝ Իսլամական հեղափոխության տարեդարձին նվիրված իր ճառում Ռուհանին ընդգծում է. «Մեր

²² Հասան Ռուհանիի ելույթի ձայնագրությունը տե՛ս՝

<http://media.president.ir/uploads/org/145777823012188000.mp4>, (19.12.2016)

²³ Իրանի Իսլամական Հանրապետության ազդեցիկ գաղափարախոսներից մեկը, 1979 թվականի մայիսին սպանվել է հակահեղափոխական ահաբեկչի կողմից

²⁴ روحانی: ما در پی اسلام انقلابی نیستیم

<http://www.tabnak.ir/fa/news/586235/انقلابی-نیستیم> (24.12.2016)

Ժամանակներում «հեղափոխական լինել» նշանակում է հակված լինել մասնակցության ²⁵ , հանդուրժողականության ու դիմադրության և արտադրել ապրանքներ, որ մրցունակ կլինեն համաշխարհային շուկայում»²⁶:

Կանանց իրավունքների հիմնահարցը ԻԻՀ քաղաքականության մեջ. Կանանց իրավունքների հիմնահարցերը գրեթե միշտ կապված են եղել Իրանի որդեգրած ներքին ու արտաքին քաղաքականության հետ: Շահական Իրանի ժամանակաշրջանում Փեհլևի շահերը աշխարհիկ պետություն կառուցելու ու արևմուտքի հետ սերտ հարաբերություններ հաստատելու ճանապարհին «ազատագրում» էին իրանցի կնոջը՝ նրան կրոնական խավարամտությունից «փրկելով»: Իսլամական հեղափոխությունից հետո Խոմեյնիական գաղափարները «ազատագրում» էին իրանցի կնոջը «արևմտյան շինծու ու կեղծ բարքերից ու կապիտալիստական շուկայի գոհի» կարգավիճակից: Փեհլևիների ժամանակ չադրայից ստիպողաբար «ազատված» կանայք հեղափոխությունից հետո ստիպողաբար ծածկվեցին չադրայով՝ այդպիսով խորհրդանշելով ոչ միայն կանանց ու տղամարդկանց, այլև Իրանի ու արևմուտքի միջև եղած «վարագույրը»:

Այաթոլլահ Խոմեյնիի դիտանկյունից արդար հասարակության ու հասարակության մեջ իսլամական կարգի պահպանման համար կանայք պիտի խստորեն հետևեն Շարիաթով իրենց վերագրված դերին ու պարտավորություններին: Միաժամանակ, հեղափոխության առաջնորդը կարևորում էր նաև կանանց մասնակցությունը հեղափոխությանն ու

²⁵ Խոսքը վերաբերում է մասնակցությանը ընտրություններին . Նույն թվականի փետրվարի վերջին ԻԻՀ-ում տեղի էին ունենալու Մեջլիսի և Բանիմացների խորհրդի համապետական ընտրություններ

²⁶ متن سخنان دکتر روحانی در جمع سفرا و رؤسای نمایندگیها و سازمانهای خارجی مقیم تهران
<http://www.president.ir/fa/91948> , (20.12.2016)

քաղաքականությանը, բայց նրա օրոք ընդունված օրենքներով ու որոշումներով քաղաքական ու հասարակական մի շարք ոլորտներ անհասանելի կամ խոչընդոտներով լի դարձան կանանց համար: Այս մոտեցումները կիսում է նաև Իրանի ժամանակակից Հոգևոր առաջնորդ Ալի Խամենեին:

Կանանց օրվա կապակցությամբ 2016 ապրիլին հնչեցրած իր ելույթներում կանանց մասին խոսելիս ու կանանց խնդիրների հանդեպ արևմտյան մոտեցումները հիշատակելիս ԻԻՀ Հոգևոր Առաջնորդը հայտարարել է. «Եթե ուզում ենք, որ մեր տեսակետները կանանց խնդիրների հանդեպ լինեն առողջ, տրամաբանական ու հստակ, մենք պիտի ազատենք մեր միտքը այն մոտեցումներից, որ Արևմուտքցիներն ունեն այս խնդրի վերաբերյալ, այն է՝ նրանց մոտեցումները աշխատանքի, կառավարման ու գենդերային հավասարության մասին»²⁷:

Հոգևոր առաջնորդի համար կարևոր է նաև, որ կանանց հիմանհարցերը չդիտարկվեն ընտանիքից դուրս համատեքստում: Նա ընդգծում է. «Եթե որևէ մեկը ուզում է կանանց հարցը դիտարկել ընտանիքի հարցից անջատ, ապա նա հակասական ընկալումների ճիբան է ընկնում: Այս երկու խնդիրները պետք է դիտարկվեն միասին՝ անկախ այն հանգամանքից, որ երկու առանձին խնդիրներ են»:

Նրա պնդմամբ. «Կինը տանը խաղաղության աղբյուր է, ամուսնու ու երեխաների խաղաղության աղբյուր: Եթե կինն ինքը չունի հոգեկան ու հոգևոր խաղաղություն, նա չի կարող խաղաղություն տալ ընտանիքին: Կինը, որ ծանրաբեռնված է աշխատանքով, չի կարող տնային տնտեսուհի լինել, չի կարող

²⁷ "بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور"

"<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26155>, (22.12.2016)

կառավարել տունը»²⁸ : Ռուհանիի համար, սակայն, կանանց մասնակցությունը հասարակական տարբեր ոլորտներում առաջնային ու կարևոր խնդիր է: Եվ այդ խնդիրը նա դիտարկում է ընտանիքի համատեքստից դուրս, հասարակական մակարդակում: Նույն օրվա կապակցությամբ հնչեցրած ճառում նախագահը կարծիք է հայտնում, որ հնարավոր չէ ունենալ տնտեսական զարգացում ու կայացած հասարակություն, եթե մարզինալացվի, լուսանցքում մնա այդ հասարակության հիսուն տոկոսը: Նրա խոսքով. «Իսլամն ու Ղուրանը կանանց ու տղամարդկանց դիտարկում են որպես հավասար էակներ, և եթե որևէ մեկը այլ կերպ է մտածում, ապա իր կարծիքը թող չհիմնավորի Իսլամով ու Ղուրանով»²⁹:

ONE REVOLUTION, DIFFERENT REVOLUTIONARIES: SOME TENSIONS BETWEEN THE PRESIDENT ROUHANI AND AYATOLLAH KHAMENEI

Summary

Anna Gevorgyan
anna.gevorgyan@ysu.am

Keywords: *Khomeini, revolution, Iran, revolutionaries, Khamenei, Rouhani, foreign policy, women*

The main ideology of the Islamic republic of Iran and the most popular political narrative of it is a revolutionary ideology of ayatollah Khomeini. After the 1979 Islamic revolution and after the establishment of the Islamic republic of Iran revolutionary ideas became the cornerstones of all political, socio-economic and cultural visions and

²⁸ «بیانات در دیدار جمعی از بانوان برگزیده کشور»

<http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=26155>, (22.12.2016)

²⁹ «روحانی: حضور زنان در عرصه اجتماع تهدید نیست/با خشونت و تکبر با زنان برخورد نکنید»

روحانی-حضور-زنان-در-عرصه-اجتماع-تهدید-نیست-با-خشونت-با-تکبر-با
<http://www.isna.ir/news/93013113116> (21.12.2016)

frameworks. Despite the fact that the revolution lead by ayatollah Khomeini has had its own peculiar objectives and goals, there has been some disagreements concerning the ways those objectives and goals must be reached.

In my paper I will analyze some disagreements between the president of IRI Hasan Rouhani , and the Supreme Leader of IRI, ayatollah Ali Khamenei.

ОДНА РЕВОЛЮЦИЯ, РАЗНЫЕ РЕВОЛЮЦИОНЕРЫ: О НЕКОТОРЫХ РАЗНОГЛАСИЯХ МЕЖДУ ПРЕЗИДЕНТОМ РУХАНИ И АЯТОЛЛОЙ ХАМЕНИИ

Резюме

Анна Геворгян
anna.gevorgyan@ysu.am

Ключевые слова: *Хомейни, революция, Иран, революционеры, Хамени, Рухани, внешняя политика, женщины*

Главной идеологией Исламской Республики Иран является революционная идеология, разработанная аятоллой Хомейни. После Исламской революции 1979 года, в результате которой была создана Исламская Республика, революционные идеи стали основополагающими аспектами всех политических, социально-экономических и культурных видений и парадигм. И несмотря на то, что революция во главе с аятоллой Хомейни имела свои конкретные цели, сегодня существуют разногласия в связи с путями их достижения.

В статье анализируются некоторые разногласия между президентом ИРИ Хасаном Рухани и рахбаром Али Хамени.